

Rerum Naturalium Fragmenta No. 103

Gombáskönyv kezdők részére,
VI.
Szemere László

79-84. Tölcsérgombák	3
85-87. Cölöpgombák	11

Budapest
1937

.

Rerum Naturalium Fragmenta

Jaskó Sándor szerkesztése:

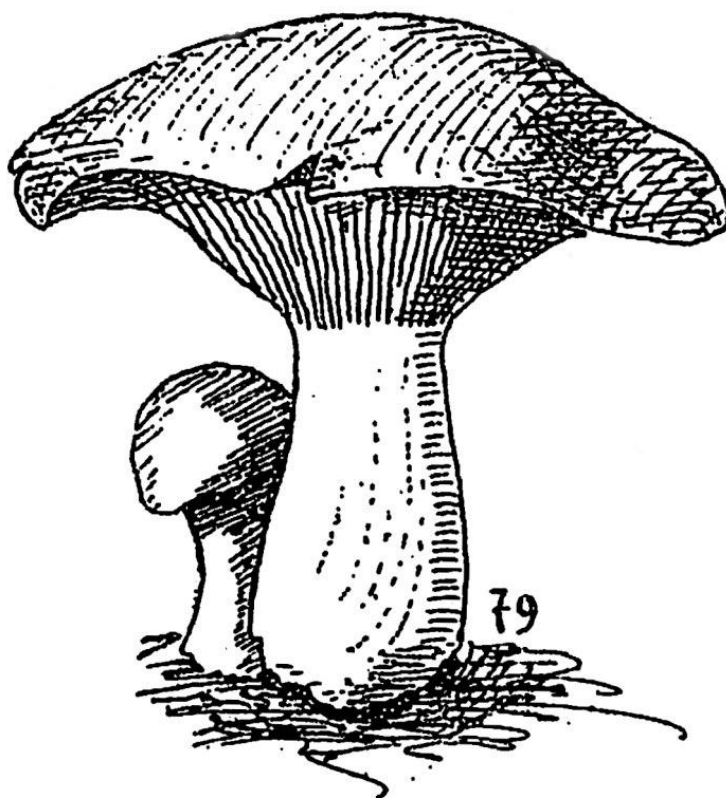
Budapest II., Lövőház-u. 22/a

79-84. Tölcsérgombák.

79. Szürke tölcsérgomba.

Clitocybe nebularis Batsch.

K. Nagyobb, kezdetben domború, majd ellaposodó s csak ritkán felhajló kalapja a pereszker-gombákra emlékeztet, más jegyei azonban (ld. a bélést!) mégis a tölcsérgombákhoz utalják. Színe szürke, fiatalon hamvas, majd síma. 20 cm-ig is nőhet.

B. Kissé tönkre futó, különféle hosszú lemezei sűrűn állanak, eleinte fehéresek, majd sárgásak.

T. Szürkés vagy sárgásfehér, telt, húsos, lent szélesebb és nemezes, molyhos. A kalapba fokozatosan terül szét.

Íze diószerű, néha savanykás, szaga a friss lisztre emlékeztet. Húsa fehér. Jó gomba, de némely szerző szerint az esős idő után szedettek és az idős példányok megárthatnak.

Augusztustól késő őszig terem erdőn és bokros helyen, néha korhadó fatuskón is.

Szárítva is megtartják színüket a tölcsérgombák, főleg, ha szárazak voltak gyűjtéskor. Ha, a vizenyős gomba gyorsan ki nem szárad, egy fokkal barnább lesz, mire elkészül.

80. Óriás tölcsérgomba.

Clitocybe geotropa Bull.

K. Fehéres sárga vagy világosbarna. Eleinte boltozott, később laposan tölcséres, tompa púppal. 30 cm-ig nő. Vékony húsu.

B. Tönkre lefutó, sűrűn álló, különféle hosszú lemezei fehérek, később sárgásak vagy barnásak.

T. Tömött, szilárd, lefelé kiszélesedik. Színe világos okker. Alul molyhos. 20 cm-ig nőhet.

Húsa fehéres, édeskés, jóságú. Szeptembertől októberig terem erdőben, bokrok közt, tisztásokon. Ez is, mint 79., a vaskosabb tölcsérgombákhoz tartozik. Ehető. **Bp.**

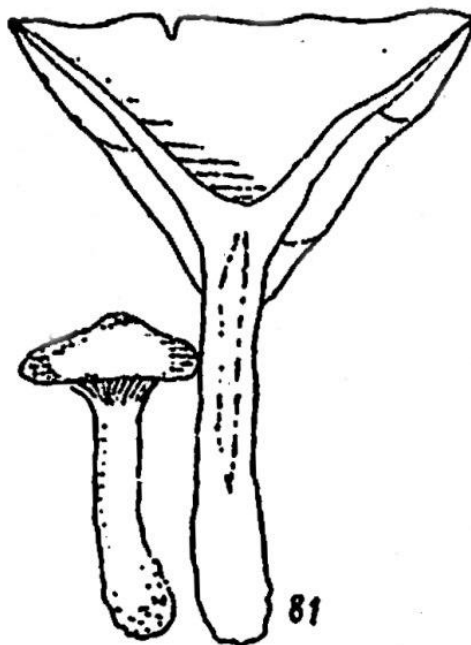
81. Közöséges tölcsérgomba.

Clitocybe infundibuliformis Schff.

K. Fiatalon még púpos, de csakhamar tölcsér alakú. Világos okkertől barnásig, húsvörösbe hajló is. 8 cm-ig nő. Húsa vékony, a kalapban is szálakra foszló. Sima.

B. Sárgás, fehéres-barna lemezei tönkre lefutók.

T. Ruganyos, a kalapnál világosabb. Sima. 3-6 cm magas.

Íze, szaga kellemes. Ehető s bár kissé rágós és vékony húsu, mégis szokták gyűjteni, mert közönséges, bőven terem. Mindenféle erdőben és bokros helyen augusztustól októberig terem. **Bp.**

Itt kell felemlítenem a **narancsszínű tölcsérgombát** (*Clitocybe aurantiaca* Wulf.) is. Ezt régebben a rókagombák közé sorolták. Leírása:

K. Eleinte rendes, majd tölcséres. 8 cm-ig nő. Sima vagy kissé pelyhes: Narancsszínű, de az idősebbek, főleg a középén, elfakulhatnak. 8 cm-ig nő.

B. Tönkre lefutó, narancsszínű lemezei gyakran elágazók.

T. Hengeres: tömött, majd odvas, sötétebb narancsszínű, lefelé barnás is.

Szaga jelentéktelen, íze kissé csípős. Gyanús gomba. Augusztustól novemberig terem, néha öreg fatörzsön is, egyébként mohos erdőtalajon. Bp. Hűvösvölgy.

82. Parlagi tölcsérgomba.

Clitocybe corda Schulz.

K. Világos okker-barna, de eleinte fehéresen hamvas. Domborrú, majd besüppedt, tölcséres, végül pedig hullámos, gyúrt szélű. 2-5 cm átm.

B. A lemezek színe kissé világosabb a kalapnál, eleinte sűrűn állók, az idősebb gombán kevésbé. Keskenyek, lefutók, különféle hosszúak.

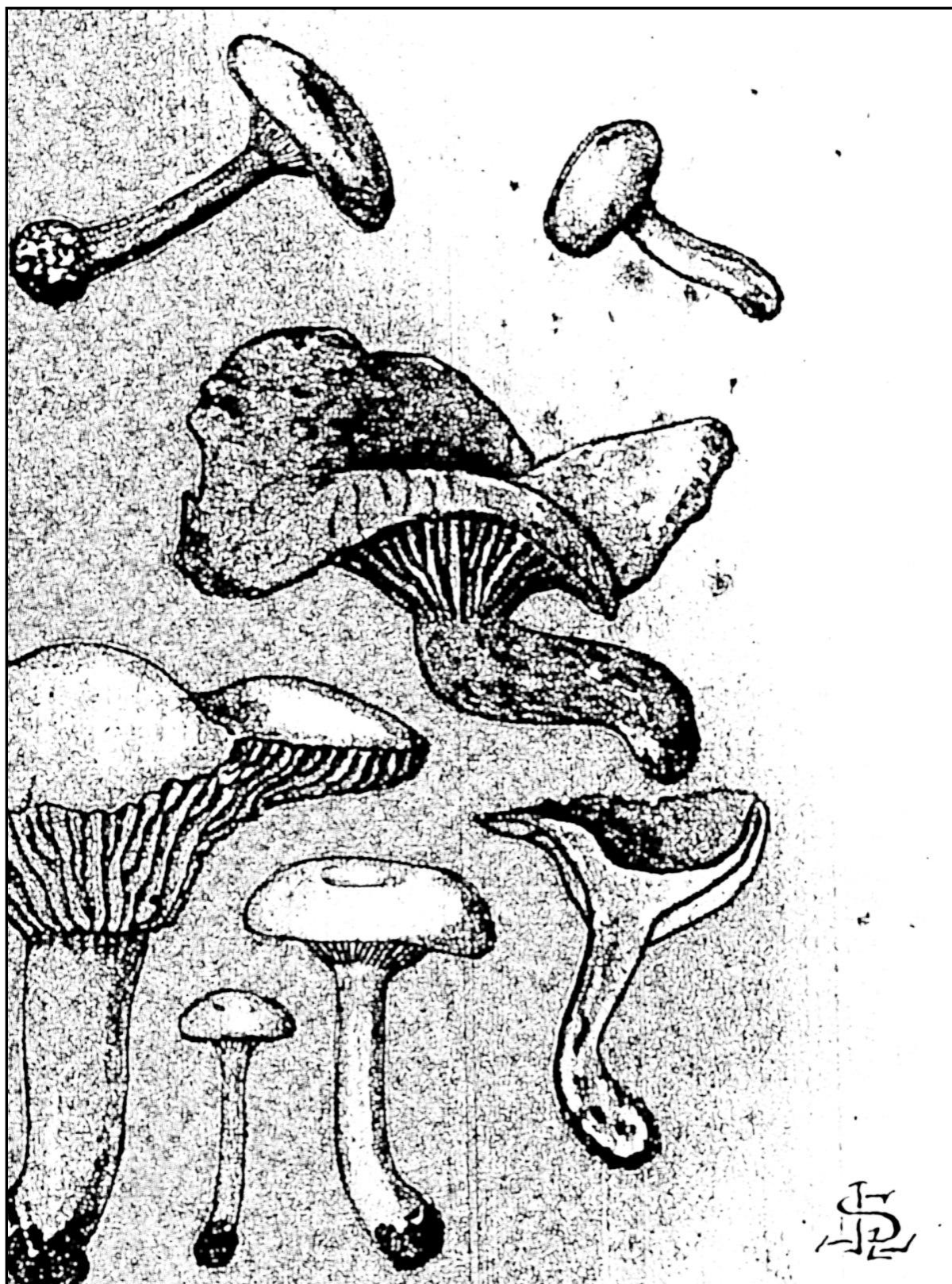
T. Ugyanolyan színű, mint a kalap. Közel egyforma vastag, néha alul, néha felül vastagabb. Sokszor görbe. Tömött, alig odvasodó, 2-3 cm hosszú, 3-10 mm vastag.

Húsa is barnásan piszkosfehér, színtartó, jóízű. *Szaga kellemes, a szegfűgomba szagára emlékeztető. Mérges.*

Spórája igen apró, 5-6.5×3-3.2 μ.

Réteken, legelőkön terem, szóval nem erdőn. XI. Bp. Zugliget.

Erdőn kívül terem még a **mezei tölcsérgomba**, *Clitocybe dealbata* Sow. is. Ennek leírása:

Parlagi tölcsérgomba – *Clitocybe corda* Schulz.
Mezei tölcsérgomba – *Clitocybe dealbata* Sow.

K. Fehér, világos szürkébe. hajló. Csupasz, pereme selymesen fénylő. Domború. Pereme szabálytalan, sokszor karéjos, visszagyúrt szélű, barnás. 5-7 cm-ig nő. Eső után, vagy az igen idős gomba barnás.

B. Fehér, idős gombán világos piszkos sárgába hajló, tönkhöz nőtt vagy kissé lefutó lemezei sűrűn állók.

T. Fehér, néha, főleg alul, molyhos. Eleinte tömött, azután csöves. Alacsonyabb a kifejlett gomba kalapátmérőjénél s 8-12 mm vastag lehet.

Húsa fehér, színtartó. Szaga a lisztre emlékeztet, íze jó. *Állítólag ehető.* Pázsitos talajon nő. VIII-XI. Bp.

Ez a gomba sok más, erdőben termő fehér tölcsérgombához hasonlíthat. Erdőn kívül termő hozzá hasonló gomba 93.; továbbá 87-hez, annak fehér rokonaihoz is hasonlíthat, de azoknak nem fehér a spóraporuk. (A tölcsérgombáké fehér!)

Magyarországon még több fehér tölcsérgomba van s azok között van több gyanús! Azért hát az apró, úgyis nehezen meghatározható tölcsérgombákat kerüljük! Egy nagyobb, állítólag mérges fehér tölcsérgombának a leírását kell itt közölnöm, hogy a honi mérges gombák könyvemben lehetőleg mind szerepeljenek.

Fehér tölcsérgomba, *Clitocybe candida* Bres.

K. Tejfehér, közepe sárgás. Sima, csupasz köldökös tölcsér alakú. Merev húsú. 20 cm-ig megnő!

B. Fehér, igen tömötten álló lemezei lefutók, olykor elágazók.

T. Merev. Fehér. 7 cm hosszú s felényi vastag lehet.

Íze, szaga erős, a retekre emlékeztet. Állítólag mérges. Igen hasonlít 50-hez! De az tejelő! Erdei réteken, erdőben nő. VII-IX.

83. Ánizs-szagú zöld tölcsérgomba.

Clitocybe odora Bull.

K. Kisebb, nem mindig tölcséres, szürkés-zöld, vagy kékes-zöld színű. 7 cm-nél ritkán szélesebb.

B. Különféle hosszú, többé-kevésbé tönkre futó lemezei zöldek, vagy halvány okkerszínűek.

T. Felül olyan színű mint a lemezek, alul olyan, mint a kalap. Belül üres is lehet.

Húsa szürkésfehér, jóízű, igen kellemes *ánizs szagú*, ami a fakóbb példányokon alig észrevehető.

84. Változékony pénzecskegomba.

Clitocybe laccata Scop.

K. Sárgától liláig, közbülső színekkel. (Hús-vörös, aztán részben ilyen, részben olyan.) Elfakuló, *korpásan pikkelyesedő*, olykor púpos, széle fodros, karéjos. Rágós, csaknem bőrszerű. 5 cm-ig nő.

B. A lemezek színe rózsaszíntől hús-vörösön át a liláig. Fehéren porosak, szélesek; a kalappal egyszínűek, távol állók. *A száradó gomba lemeze lilás, ez jó ismertető jele.*

T. Szálasan csíkos, rágós, karcsú.

Szaga nincs, íze jó. Ehető. Mindenféle erdőn, bokros helyen bőven terem csaknem az egész éven át. Sokféle változata van. A változatok szélsőségeit a fenti leírásban összevontam. Bp. (V. ö. 96-nál!).

Tölcsérgombánk sokféle van, még vagy 60 fajtája van eddig Magyarországról kimutatva. Van köztük ártalmas. Azért csak az ismerteket gyűjtsük a konyhára. Tölcsérgombák még: 131., és 133!

Útmutató a még tölcsér alakú, lefutó lemezű, de más nembeli, apró gombákról: (A nem lefutó lemezű apró gombák: 96.!)

Ha a spórapor fehér:

Békagomba – *Omphalia* (29)

Ha a spórapor rózsaszínes-húsvöröses:

Köldökögomba – *Eccilia* (4)

Ha a spórapor ilyen színű, de a lemezek alig lefutók:

Pitykegomba – *Leptonia* (9)

A zárójelben levő szám azt mutatja, hogy azon nembeli gombából mennyi van Magyarországon kimutatva. Konyhai szempontból mind érdektelenek.

85-87. Cölöpgombák.

85. Bársonyos-tönkű cölöpgomba.

Paxillus atrotomentosus Batsch.

K. Eleinte domború, később ellaposodó, sőt tölcséres, sokszor szabálytalan alakú, kagylóalakú, ilyenkor a tönk a kalap széléhez nőtt. Pereme alákunkorodó. A kalap felbőre frissen bársonyos vagy nemezszerű, majd repedezett s ha szárad, érdes. Színe barna, vörösbarna. 15 cm-ig is megnő.

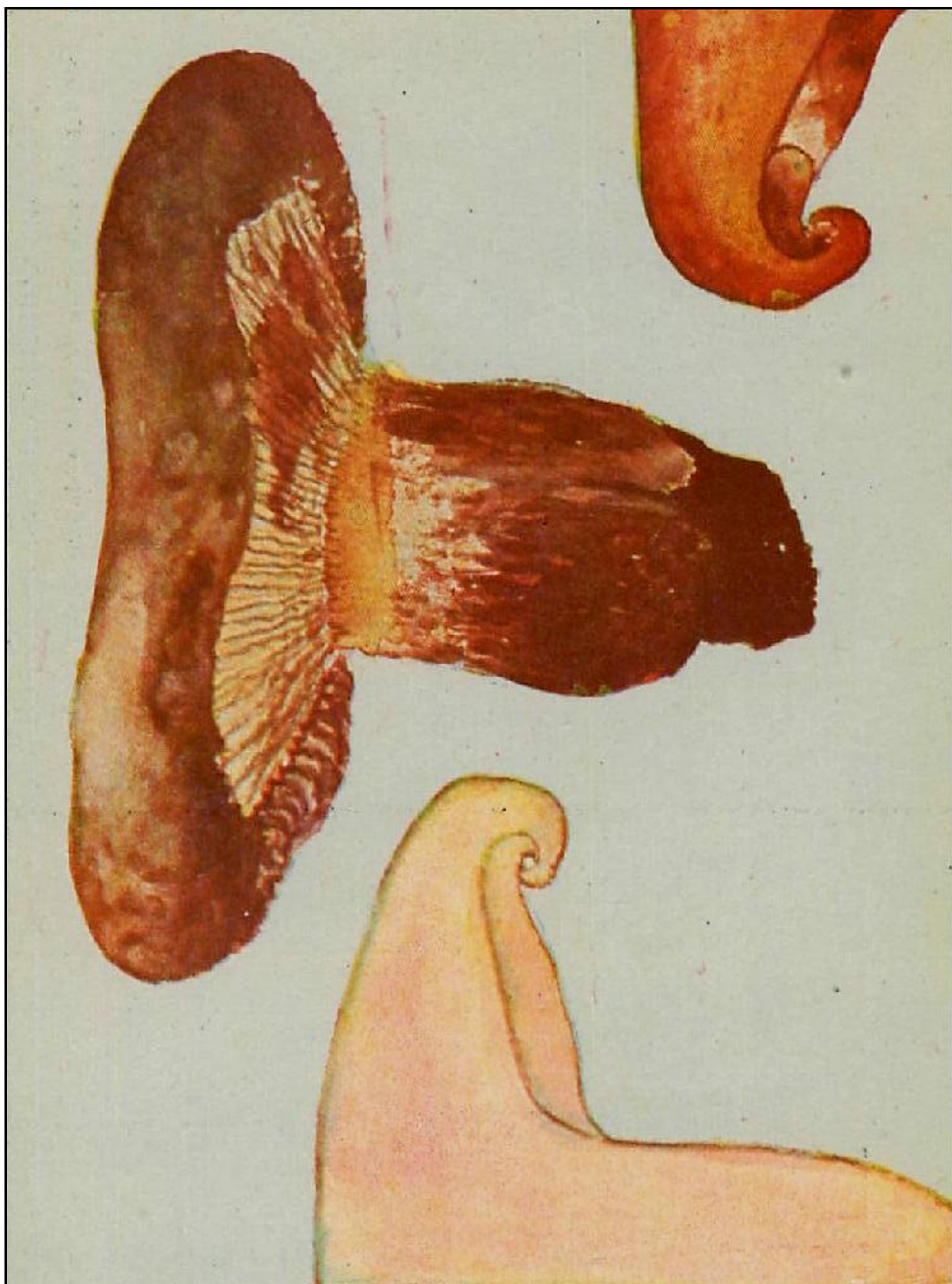
B. Krómsárga, különféle hosszú, egészen lefutó lemezei sűrűn állók.

T. Telt, vaskos, bársonyos, érdes, szőrös. 3-5 cm. magas. Sötétebb barna, mint a kalap.

Húsa sárgásfehér, lisztes ízű és szagú, de kissé fanyar, még szárítva is, s mert rágós is, nem igen szokás gyűjteni, főleg esős idő után, mikor hamar romlik.

Ősszel, nyáron terem s jó nagyra nő. Fatuskón is nő néha. Bp. Húvösvölgyben a régi lövölde feletti fenyves meredekjén.

Tizenhatféle cölöpgombát ismerünk eddig Magyarországból. Nem mind élvezhető!

86. Begöngyölt-peremű cölöpgomba.
Paxillus involutus Batsch.

86. Begöngyölt-peremű cölöpgomba.

Paxillus involutus Batsch.

K. Szabályosabb mint 85., erősen begöngyölt, sávozott nemezes peremmel. Színe világos sárgástól a szürkésbarnáig. 12 cm-ig nő.

B. Különféle hosszú, lefutó, világossárga lemezei nyomkodásra elbarnulnak.

Világossárga, csupasz, vaskos; 4-6 cm magas. Húsa is világossárga, de vörösbarnára váló, savanykás. Csak a fiatalját érdemes enni, keverve más gombához vagy főzelékhez, magában, főleg tömegben fogyasztva ártalmas lehet! Aszalásra alkalmas. Festményem feltünteti a friss és az állott vágásfelület színét.

Nyáron és ősszel terem. 85.-től fenti jegyei által különbözik, látzatra még a gyanús, élvezhetetlenül csípős ízű 48.-hoz hasonlíthat, de az tejelő gomba! Bp. Zugliget, a síugróhelyek alatti nyárfacsoportok körül a gyepen. 126. alatt egy fán termő cölöpgombát ismertetek.

87. Fehér cölöpgomba.

Paxillus prunulus Scop.

K. Puha, selymes, néha zónás vagy foltos, fehér vagy szürkés okker-fehér. Fiatalon ragadós. 13 cm-ig nő.

B. Lemezei messze lefutnak a tönkön, *fehérek; az idősebb gombán hús-vörösbe húzó.*

T. Tömött, néha oldalt álló, 3-5 cm magas. Fehér.

Húsa fehér, foszlányos, puha. Szaga lisztre emlékeztető. Íze jó, legfeljebb kissé savanykás. Ehető. Júliustól októberig terem, erdőben. Van vékony tönkű változata is, hasonló tulajdonságokkal. Bp. Húvösvölgy.

Ez a gomba állítólag tenyészthető is. Réten termő alakja a **réti cölöpgomba** *Paxillus orcella* Bull. Ez vékonyabb, kisebb, ugyancsak fehér, *bélése hús-vöröses lesz*, szóval jegyeik közösek, ezért újabban egyesítik a fehér cölöpgombával. Ez is ehető. Hasonlít a mezei tölcsérgombához (82.) Bp. Zugliget, a Normafától kb. 200 méternyire a Svábhegy irányában. IX-X.

(Szemere L.: *Gombáskönyv kezdők részére*, Budapest, 1926, p.94-103)